

ПРОСТРАНСТВЕНОТО МОДЕЛИРАНЕ В МЮСЮЛМАНСКОТО ПОГРЕБЕНИЕ

Несрин Ибрахимова

Пловдивски университет „Паисий Хилендарски”

Изложеното в настоящата работа е на основата на материал от теренна етноложка работа в гр. Варна и от студентската научна експедиция в с. Загражден, Средните Родопи, организирана и финансирана от Пловдивския университет през м. юли 1995 г. В най-общ план и на двете места погребението протича по един и същ начин, тъй като вярващите мюсюлмани се придържат към изискванията на своята религия.

Отношението към пространството се определя не само от религиозната вяра, а и от осмислянето на самото пространство в зависимост от начина на мислене и от целия идеологически свод от представи за модела на света.

Основно значение тук имат вещите, които не само определят пространството като задават неговите граници, но и го организират структурно, придавайки му смисъл. Пространството е разчленено. То се състои от части или места, в които се извършват операции, удостоверяващи техните характеристики и символика. В тази разработка вещите, тяхното разположение в пространството и местата, където се развиват действията, се разглеждат в контекста на погребението при мюсюлманите.

В ислямската религия смъртта е един преход от света на хората в Божествения, вечния свят.

Първото нещо е грижата за тялото на починалия. В тази част на дома, където е настъпила смъртта, се извършват задължителните процедури по подготовката на погребението. Самото място, където е положен мъртвият, налага по-особено поведение на хората в това пространство. То има свои, макар и невидими граници, които не бива да бъдат нарушавани. Една такава граница е самото тяло на мъртвия.

Пространството, което се отделя за мъртвия, се противопоставя на това на живите, то се превръща в „негово”. Такова „отделяне” откриваме и при следващия важен момент от обряда – къпането на тялото.

Починалият се изнася от къщата, от неговия „рахат дюшек” в двора, където започват приготвянията за изпращането в другия му дом – гроба. Между дома, в който е живял до този момент и мястото, в което ще се отнесе починалият човек, съществува едно междинно пространство. Тук мъртвият трябва да бъде пречистен от нещата, свързващи го с този свят, в който е живял, за да може да премине във вечния, Божествения свят. Такава междинна позиция заема и джамията.

Друг основен момент на погребалния ритуал е спускането в гроба, където най-важни места са гробището и самият гроб. Гробът със своята ориентация може да се разглежда като посредник между абсолютното пространство, зададено от религията, и човека, който иска да бъде по някакъв начин част от това пространство.

В мюсюлманските представи за задгробния живот на пространствени понятия се задават морални характеристики.

В пространствения модел на мюсюлманското погребение има три основни момента:

1. Дом – това е мястото на живите. В него се извършват първите грижи за мъртвия, но след това се изчиства от присъствието на смъртта, за да си остане място на живите.
2. Гробище, гроб – мястото на мъртвите.

Между тях като преходни са:

3. Място за измиване на тялото, джамия и път до гробищата – те променят характеристиките си в зависимост от присъствието или отсъствието на мъртвия там. Става въпрос най-вече за мястото за миене и за джамията. Пътят си остава преходно пространство между живите и мъртвите.

Вярва се, че придържането към изискванията, правилното извършване на обредите ще затвори тази „отворена врата”, през която е минал мъртвият към другото пространство. Така живите ще се върнат към всекидневието, а вещите ще заемат своите обичайни места в пространството.